

МОВАЗНАЎСТВА

*Людміла Сегень**Uniwersytet w Białymstoku*Словаўтваральныя неалагізмы ў сучаснай
беларускай мове і яе тэхналектэх

Папаўненне і змяненне слоўнікавага складу новымі адзінкамі, сведчыць аб развіцці мовы. У наш час існуюць грунтоўныя даследаванні А.Е. Баханькова, І.І. Крамко, М.І. Крукоўскага, А.А. Лукашанца, Л.М. Шакуна, П.П. Шубы і іншых беларускіх навукоўцаў, прысвечаныя аналізу некаторых словаўтваральных зрухаў у лексічным складзе беларускай мовы паслякастрычніцкага перыяду, які быў даволі значным першым перыядам ажыўлення мовы і з'яўлення новых слоў. Пачаткам развіцця акранімізацыі ў беларускай мове лінгвіст А.А. Лукашанец лічыць 20-я гг. XX стагоддзя¹, калі пад уплывам рускай мовы абрэвіатурамі абазначаліся новыя назвы дзяржаўных аб'яднанняў, грамадскіх арганізацый, устаноў і ўвогуле назвы новых паняццяў і з'яў. Даследчык І.П. Казейка адзначае імклівае абагачэнне слоўніка беларускай мовы ў пасляваенны перыяд і пацверджаннем таму з'яўляюцца яго даследаванні, якія датычаць 60–80-х гг. XX стагоддзя. Менавіта тады, як лічыць аўтар, адбыўся перыяд актыўнага беларуска-рускага двухмоўя. Адзначаючы актыўнае вывучэнне дэрывацыйных працэсаў, выяўленне дынамічных аспектаў у словаўтваральнай тыпалогіі ў пасляваенны перыяд развіцця беларускай мовы, аўтар сцвярджае, што ўсё гэта разам дае вельмі каштоўны матэрыял з пункту погляду больш поўнага раскрыцця ўнутрымоўных фактараў у развіцці мовы акрэсленага перыяду².

¹ А. А. Лукашанец, *Абрэвіатуры*, [у:] *Беларуская мова. Энцыклапедыя*, пад рэд. А.Я. Міхневіча, Мінск 1994, с. 9–10.

² И. П. Козейко, *Словообразовательные неологизмы в современном белорусском языке (на материале 60–80-х годов XX века)*, ДКН, Минск 1989, с. 9 [мікраформа].

Разважаючы аб вывучэнні неалагізмаў увогуле, трэба прытрымлівацца меркаванняў І.П. Казейка, які гаворыць аб немагчымасці даследавання неалагізмаў без ведаў аб акрэсленым перыядзе той ці іншай мовы. Так, у сучаснай беларускай мове метаэгодна выдзеліць, па назіраннях навукоўцаў, наступныя перыяды папаўнення слоўнікавага складу: неалагізмы 20–30-х гадоў ХХ стагоддзя – Саўнарком (*савет народных камісараў*), камдыў (*камандзір дывізіі*), харчразвёрстка (*харчовая развётка*) з руск. *продразвётка*, лікбез (*ліквідацыя безграмаднасці*), Інбелкульт (*Інстытут беларускай культуры*); неалагізмы 40–50-х гадоў ХХ стагоддзя – камбат (*камандзір батарэі*), рамбудкантора (*рамонтна-будаўнічая кантора*), АГА (*адміністрацыйна-гаспадарчы адзел*), ССТ (*саюз спажывецкіх таварыстваў*); неалагізмы 60–80-х гадоў ХХ стагоддзя – БелАЗ (*Беларускі аўтамабільны завод*), саўгас (*савецкая гаспадарка*), саўгас-камбінат (*савецкая гаспадарка-камбінат*), Дзяржбуд (*дзяржаўнае будаўніцтва*), ВДНГ (*Выстаўка дасягненняў народнай гаспадаркі*); неалагізмы 90-х гадоў ХХ стагоддзя – метрабуд (*будаўніцтва метрапалітэна*), Дзяржпрамбанк (*Дзяржаўны прамысловы банк*), Банк-ММ (*Банк Мінск-Масква*), Экамедсервіс (*Экалагічны медыцынскі сэрвіс*), ці, напрыклад, акрэсліць перыяды актыўнага беларуска-рускага двухмоўя, у выніку якіх з’явіліся калькі і паўкалькі з рускай мовы: дзяржнагляд (*дзяржаўны нагляд*) з руск. *госконтроль* (*государственный контроль*), дзяржінспекцыя (*дзяржаўная інспекцыя*) з руск. *госинспекция* (*государственная инспекция*), лягас (*лясная гаспадарка*) з руск. *лесхоз* (*лесное хозяйство*), сацразвіццё (*сацыяльнае развіццё*) з руск. *соцразвитие* (*социальное развитие*), сабез (*адзел сацыяльнага забеспячэння*) з руск. *собес* (*отдел социального обеспечения*), райфа (*раённы фінансавы адзел*) з руск. *райфо* (*районный финансовый отдел*), Мінгарвыканкам (*Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт*) з руск. *Мінгорисполком* (*Минский городской исполнительный комитет*), Мінюст (*Міністэрства юстыцыі*) з руск. *Минюст* (*Министерство юстиции*), Мінпрацы (*Міністэрства працы*) з руск. *Минтруда* (*Министерство труда*) і пад.

Аналізуючы сабраны матэрыял і ўлічваючы тое, што адметнай рысай, якая адрознівае наш час, з’яўляецца інтэнсіўнае развіццё спецыяльных моў і вялікая колькасць назапашаных ведаў, мэтаэгодна выдзеліць яшчэ адзін вельмі актыўны перыяд папаўнення слоўнікавага складу мовы – канец ХХ і першае дзесяцігоддзе ХХІ стагоддзя. Ён вельмі яскрава адлюстроўвае тыя ўзрушэнні, якія адбыліся ў мове на пераломе вякоў і характарызуецца ўтварэннем абрэвіатур розных тыпаў: ЕўрАзЭС (*Еўраазіяцкае эканамічнае супрацоўніцтва*) (СДА),

Еўпар (*Еўрапейскі парламент*) (СДА), МВФ (*Міжнародны валютны фонд*), СНД (*Садружнасць незалежных дзяржаў*), МЕРКАСУР (*Паўднёвы/амерыканскі/супольны рынак металаў*) (СДА), НАФТА (*Паўночнаамерыканская зона свабоднага гандлю*) (СДА), еўрапастаўкі (*еўрапейскія пастаўкі*), VIP-зала (*зала для важных персон*), ГБЭА (*Грамадскае бюро эканамічнага аналізу*) і інш.

Асаблівую ўвагу на перыяд канца 90-х гадоў ХХ стагоддзя звяртае даследчыца І. Уласевіч³ і адзначае, што агульна ў сучаснай беларускай мове заўважальна значная колькасць новых слоў, у тым ліку абрэвіятур у спецмовах, а таксама дзелавой камунікацыі. Большасць такіх адзінак не абазначае новыя паняцці, а з'яўляецца дублетамі, параўн.: старое *галоўны бухгалтар* і новае – *галоўбух* (МнД № 6 (749), 2), *дзяржаўны банк* і *дзяржбанк* (БДГ 2012, № 9 (436)), *дзяржаўнае страхаванне* і *дзяржстрах* (ГБ 2012, № 48 (672)), *жыллёвая плошча* і *жылплошча* (БДГ 2011, № 13 (388)), *арганізацыйнае бюро* і *аргбюро* (БПСС), *ашчадная каса* і *ашчадкаса* (ЭГ 2012, № 19 (1538)), *ашчадная кніжка* і *ашчаджніжка* (ЭГ 2012, № 19 (1538)), *турыстычнае агенцтва* і *турагенцтва* (БДГ 2011, № 13 (388)), *фінансавы аддзел* і *фінаддзел* (ГБ 2012, № 48 (672)) і пад.

І яшчэ адной з вызначальных рыс беларускай мовы канца 90-х гадоў ХХ стагоддзя, сцвярджае І. Уласевіч, выступае тэндэнцыя да замены лексічных адзінак, агульных з рускай мовай, у першую чаргу ўласнабеларускімі або запазычаннямі з польскай і ўкраінскай моў. Гэта можна растлумачыць сучаснымі сацыялінгвістычнымі ўмовамі, калі нацыянальна арыентаваны носьбіт мовы імкнецца да абмежавання, ці нават аслаблення відавочнай блізкасці агульнага слоўнікавага фонду беларускай і рускай моў.

Апрача афіцыйнага становішча, якое займаюць вышэйпералічаныя навукоўцы, з'яўляецца даследаванне незалежнага мовазнаўцы В. Вячоркі, які выражае свае смелыя меркаванні і натхняе чытачоў пераглядзець свой падыход да звычайнага калькавання складанаскарочаных слоў з рускай мовы, а менавіта, пазбавіцца неўласцівых беларускай мове “прыніжальных пачвараў” і аддаць перавагу прыстойным, не пярэчачым беларускаму духу, скарачэнням⁴, старацца ўжываць: не *прафсаюз*, а *прафзвяз*, не *зарплата*, а адпаведна *заробак*, і, напэўна,

³ В. І. Уласевіч, *Лексічныя працэсы ў беларускай мове 90-х гадоў ХХ ст.*, АКД, Мінск 2002, с. 4.

⁴ В. Вячорка, *Разьвітаніне з камбедамі*, [у] В. Вячорка. *Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам*, Радые Свабодная Эўропа/Радые Свабода 2016, с. 10–16.

не спецакладчык, а толькі адмысловы дакладчык. *Натуральна*, – падкрэслівае ён, – што ўсюды складовыя абрэвіятуры не абмінеш, яны патрэбны для апісання савецкіх рэалій⁵, паколькі ў рэспубліцы існуюць гарсаветы і выканкамы, якія не спяшаючыся мяняцца, застаюцца ў першародным рускім абліччы. Напрыклад, у скарачэнні *райсавет*, зусім не праглядаецца беларускае *раён*, а слова *савет* не існуе ў беларускай мове, увогуле “*прэзідэнцкі заггасп*” – чым не *аканом* з школьных твораў Караткевіча. Даследчык заклікае аддаліцца ад выкарыстання невыгодных беларускаму рэгіёну скарачаных слоў, згадвае даўнія традыцыі старажытных славян, калі пісалі скарачэнні на крыжах, аддзяляючы кожную літару кропкай, ці таямнічыя вязаныя скароты на Скарынавых гравюрах, узбуджаючы тым самым у свядомасці кожнага сапраўднага беларуса барацьбу за чысціню роднай мовы.

Ідучы ў след за даследаваннямі В.І. Уласевіч і вивучаючы беларускую дзелавую мову апошніх пятнаццаці гадоў, заўважаем даволі новыя і прыкметна распаўсюджаныя частковаскарочаныя словы і складовыя абрэвіятуры з першай часткай Бел- (*беларускі*): Белкартка (*прадпрыемства па вырабу беларускіх пластыкавых картак*) (БГ 2010, 3), Белсувязь (*Беларускае прадпрыемства сувязі*) (ДПБ), Белпошта (*Беларуская дзяржаўная пошта*) (ДПБ), Белмузыка (*Беларускае музычнае аб’яднанне*) (БГ 2012, 3), Белканцэрт (*Беларускае канцэртнае аб’яднанне*) (ЭА), Белбакалея (*Беларуская бакалейная кампанія*) (Д), Белцукар (*Беларускія аб’яднанні па вырабу цукру*) (Д), Белфарба (*Беларускае аб’яднанне па вырабу фарбы*) (Д), Белнафта (*Беларускі нафтавы канцэрн*) (Д), Белмэбля (*Беларускія мебельныя фабрыкі*) (МнД), Беллекі (*Беларускія фармацэўтычныя кампаніі*) (СА), Белгаз (*Беларускі газавы канцэрн*) (ІАБ), якія абазначаюць беларускія буйныя канцэрны па вырабу цукру, мэблі, фарбы, бакалей, перапрацоўцы і захаванні нафты і нафтапрадуктаў, забяўляльныя арганізацыі, аддзяленні сувязі і фармакалагічныя кампаніі, банкаўскія прадукты і пад. Такія назвы, усё ж такія, як піша лінгвіст С. Шадыка, былі прыняты з рускай мовы, або ўзніклі ў беларускай мове пад уплывам рускай мовы і з’яўляюцца калькамі⁶ ці паўкалькамі. Нельга да канца пагадзіцца з тым, што тэндэн-

⁵ Op. cit., с. 14–16.

⁶ С. Шадыко, *Сфера употребления аббревиатур в современных специальных языках*, [у:] *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Jerzemu Lukszynowi z okazji 70. rocznicy urodzin*, pod red. naukową S. Gruczy, KJS, Warszawa 2007, с. 312.

цыя да замен лексічных адзінак аўтахтоннымі назвамі або запазычанымі з іншых славянскіх моў паспяхова развіваецца, таму што выяўляецца вялікая колькасць скарочаных слоў, якія ўтвараюцца па агульных мадэлях з рускай мовы, але з іншым семантычным нападунем кампанентаў: Мінскмэбля (*Мінская мэблевая фабрыка*) (НГ 2009), Пінскмэбля (*Пінская мэблевая фабрыка*) (НГ 2009), Бабруйскмэбля (*Бабруйская мэблевая фабрыка*) (НГ 2009), Лідафарба (*Лідскі лака-фарбавы камбінат*) (ДПБ), Лідамука (*Лідскі мукамольны камбінат*) (ДПБ), Мінсгаз (*Міністэрства газавай паліўнай гаспадарскі*) (ДПБ), Гроднавалакно (*Гродзенскі камбінат хімічнага валакна*) (БГ 2010, 3), Наваполацквалакно (*Наваполацкі камбінат хімічнага валакна*) (Д, 9), Белкаапгандальрэклама (*Беларуская кааператыўная гандлёвая рэклама*) (БГ 2012, 2), Белгіпрасельбуд (*Беларускае гіпрабудаванне*) (ЭА, 17), Белдзяржкнігагандаль (*Беларускае дзяржаўнае кнігагандлёвае аб'яднанне*) (МнД № 6 (749), 2), Брэстмытня (*Брэсцкі мытны камітэт*) (ІАБ, № 31), Беллегпрам (*Беларускі дзяржаўны канцэрн па вытворчасці і рэалізацыі тавараў лёгкай прамысловасці*) (ЗП), Белнафтахім (*Беларускі дзяржаўны канцэрн па нафце і хіміі*) (Д, 12), Белдзяржхарчпрам (*Беларускі дзяржаўны канцэрн па харчовай прамысловасці*) (РБГ), Белдзяржэнергаканцэрн (*Беларускі дзяржаўны энергетычны канцэрн*) (РБГ), Белматрэсурс (*Беларускі канцэрн па матэрыяльным рэсурсам*) (РБГ), Беллесбумпрам (*Беларускі вытворча-гандлёвы канцэрн лясной і дрэваапрацоўчай прамысловасці*) (РБГ), Белспажыўсаюз (*Беларускі саюз спажывоўцаў*), Белнафтапрадукт (*Беларускі канцэрн па нафце і нафтапрадуктах*) (ЗП), Белбіафарм (*Беларускі дзяржаўны канцэрн па вытворчасці і рэалізацыі фармацэўтычнай і фармакалагічнай прадукцыі*) (ДПБ), Белутормет (*Беларускае дзяржаўнае аб'яднанне па нарыхтоўцы, перапрацоўцы і пастаўках лому і адходаў чорных і каляровых металаў*) (РБГ), Белдзяржмет (*Беларускі дзяржаўны навукова-вытворчы канцэрн па парашковай металургіі*) (РБГ), Белморрыбпром (*Беларускі дзяржаўны вытворча-гандлёвы канцэрн па марскому рыбалоўству, перапрацоўцы і рэалізацыі рыбы і рыбапрадукцыі*) (ДПБ), Белпатэнтсервіс (*Беларускае патэнтнае аб'яднанне*) (ДПБ), Белтрансгаз (*Беларускае дзяржаўнае прадпрыемства па транспартыроўцы і пастаўцы газу*) (РБГ), Белбытсаюз (*Беларускі рэспубліканскі саюз прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання насельніцтва*) (МнД № 2 (745), 4), Белкаапсаюз (*Беларускі рэспубліканскі саюз спажывецкіх таварыстваў*) (РБГ), Белспажыўпрам (*Беларускі дзяржаўны канцэрн па вытворчасці і рэалізацыі тавараў народнага спажывання*) (СА) і інш.

Час ідзе наперад і ў выніку развіцця навукі, тэхнікі, удасканалвання інфармацыйных тэхналогій, пашырэння міжнародных кантактаў актыўна запазычваюцца сацыяльна-эканамічныя і палітычныя тэрміны, тэрміны інфарматыкі і вылічальнай тэхнікі, лексіка сфер дзелавых адносін, а значыць спецмоў беларускай мовы з заходнееўрапейскіх моў. Важна тое, што ў асобных выпадках запазычванне іншамоўнай лексікі цяпер адыгрывае больш значную ролю, у выніку гэтага працэсу, пераважна, актывізуюцца абрэвіятуры ініцыяльнага тыпу: АМА (англ. *AMA, American Marketing Association, Амерыканская асацыяцыя па маркетынгу*), ФТА (англ. *FTA, Federation of Travel Agents, Федэрацыя турыстычных агенцтваў*), ГААТ (англ. *GAAT, General Agreement on Tariffs and Trade, Генеральнае пагадненне па мытных тарыфах і гандлі*), ІАТА (англ. *IATA, International Air Transport Association, Міжнародная асацыяцыя павятранага транспарта*) (СДА) і пад., задавальняючы патрэбы дзелавой камунікацыі, што менш ўласціва агульналітаратурнай мове.

Незаўважальна новыя словы самі непасрэдна ўключаюцца ў агульны працэс змен, якія адбываюцца ў мове і самі падвяргаюцца гэтым пераменам. Лёс новых лексічных адзінак неаднолькавы. Адны з іх становяцца неабходнымі, вельмі інтэнсіўна выкарыстоўваюцца і трывала ўваходзяць у мову, становяцца такім своеасаблівым “індыкатарам” эпохі: саўгас (*савецкая гаспадарка*), капрамонт (*капітальны рамонт*), хімчыстка (*хімічная чыстка*), Мінгаз (*Міністэрства газу*), ДКА (*Дзяржаўныя кароткатэрміновыя аблігацыі*), ТНК (*транснацыянальная карпарацыя*), КАП (*каэфіцыент аплаты плацежаздольнасці*), а нават, некаторыя з іх, якія актыўна выкарыстоўваюцца на працягу апошняга дзесяцігоддзя, трапляюць у нарматыўныя слоўнікі беларускай літаратурнай мовы (часта з паметай *спец.*), гэта складанаскарочаныя словы, складовыя абрэвіятуры: жылфонд (*жыллёвы фонд*), жылдзел (*жыллёвы адзел*), жылплошча (*жыллёвая плошча*), жылкіраўніцтва (*жыллёвае кіраўніцтва*), гарана (*гарадскі адзел народнай адукацыі*), дзяржапарат (*дзяржаўны апарат*), дзяржарбітраж (*дзяржаўны арбітраж*), Дзяржбанк (*Дзяржаўны банк*), Дзяржкамвыд (*Дзяржаўны выдавецкі камітэт*) (ТСБЛМ) і інш.; другія, існуюць нейкі акрэслены час, адкідаюцца мовай, або пераходзяць у разрад гістарызмаў: камбед (*камітэт беднаты*), губком (*губернскі камітэт*), нэп (*новая эканамічная палітыка*), лікбез (*ліквідацыя безграмацкасці*), нэпман (*прадстаўнік новай эканамічнай палітыкі*), рэўком (*рэвалюцыйны камітэт*), РСДРП (*Рэспубліканская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя*), СССР (*Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік*),

БССР (*Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка*), конармія (*жонная армія*); трэція, замацоўваюцца ў мове толькі ў акрэсленым кантэксте, своеасаблівыя “словы-пузыры” МММ (*фінансавая піраміда Сяргея Маўродзі*) і пад.

У сучаснай беларускай мове і яе спецыяльных мовах шырока выкарыстоўваюцца ўсе тыпы абрэвіатур (першае месца займаюць ініцыяльныя акронімы), а таксама, зарэгістраваны факт існавання адабрэвіатурных адзінак, утвораных ад уласных імён і вытворных ад іх, якія сустракаюцца ў мове штодзённага дзелавога фармату дыскурсу, напрыклад: марка трактараў “Беларусь”, вытворцай якіх з’яўляецца “Мінскі трактарны завод” – *мтазаўскі, мтазавец, мтазаўцы* (НГ 2012, № 179 (6088)); марка аўтамашын “Беларускага аўтамабільнага заводу” – *белазавец, белазайцы, белазайскі* (НГ 2012, № 190 (5857)) і інш. Праблема ўтварэння і функцыяніравання адабрэвіатурных скарачэнняў таксама застаецца адкрытай у беларускім мовазнаўстве. Для наймення “адабрэвіатурных слоў” ў мовазнаўстве да гэтай пары няма адзінага тэрміна. Іх называюць адабрэвіатурнымі вытворнымі словамі, вытворнымі ад складанаскарочаных слоў і абрэвіатур, абрэвіатурнымі вытворнымі, вытворнымі абрэвіатурнага характару, а даследчык Р.І. Могілеўскі прапануе называць іх *абрэвемамі*. Гэта зручна, тэрмін складаецца з аднаго слова і па сваёй структуры ўстае ў адзін радок з такімі назвамі, як фанема, лексема, марфема, фразема⁷ і т. д.

Аб’ём адабрэвіатурных вытворных настолькі вялікі, што можна гаварыць аб наяўнасці словаўтваральных гнёздаў, першымі словамі ў якіх былі абрэвіатуры. Шмат утвараецца прыметнікаў, дзеясловаў і назваў асоб ад ініцыяльных абрэвіатур, хаця існуюць ўтварэнні і ад іншых скарачаных адзінак. Гэтага пазбягала агульная пісьмовая мова і практычна не дапускала слоў тыпу: дзяржфондаўскі (*дзяржаўны фонд*), камбанкавец (*камерцыйны банк*), дзяржбанкаўскі (*дзяржаўны банк*), мтазавец (*Мінскі трактарны завод*) і інш. Абрэвемы дапускаліся ў апошніх дзесяцігоддзях мінулага стагоддзя толькі ў агульнай вуснай мове і лічыліся строга аказіянальнымі, а зараз, наглядаючы за мовай прэсы, рэкламы, усё больш і больш знаходзім прыкладаў шырокага выкарыстання слоў. Прэса прапагандуе ўтвораныя неалагізмы, фарміруе на іх падставе новыя ўстойлівыя словазлучэнні. Адабрэ-

⁷ Р. И. Могилевский, *Очерки аббревиатур славянских языков*, АДД, Московский государственный университет, Москва 1988, с. 17.

віятурныя ўтварэнні, на шляху ад факта маўлення да адзінак мовы, перастаюць належаць да асобных індывідуумаў і пачынаюць фіксавацца слоўнікамі. У “Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы”⁸ няма адабрэвіятурных найменняў, але “Беларуска-польскі слоўнік абрэвіатур і графічных скарачэнняў”⁹ змяшчае такога роду адзінкі.

Утварэнне адабрэвіятурных вытворных фактычна вядзе да адрыву абрэвіатур ад “расшыфроўкі” словазлучэнняў, якія складаюцца з некалькіх элементаў. Становячыся паўнацэннай лексмай, адабрэвіятурныя ўтварэнні набываюць статус лексічнай адзінкі з усімі дэрывацыйнымі магчымасцямі, і адпаведна, “доўгае жыццё” ў сістэме мовы. Іх аналіз паказаў, што дадзеныя адзінкі ўтвараюцца, у большасці, пры дапамозе марфалагічнага спосабу словаўтварэння, а таксама розных мадэляў складання: PR (англ. *public relation*) – піаршчык (БГ 2005, № 41 (505)), піаравец (БГ 2005, № 48 (516)), піараўскі (БГ 2006, № 33 (522)), піарыць (БДГ 2012, № 38 (361)), піар-кампанія, піар-менеджэр, піар-агенцтва, піар-бізнес, піар-мерапрыемства, піар-акцыя (СНС), PR-акцыя, PR-бізнес, PR-рынак, PR-саюз, Прэзідэнт, Правакацыя; PR-дырэктар, PRавілы (адзінкі тэкстаў рэкламных стэндаў); VIP (англ. *very important person*) – віпаўскі (ВІПаўскі, ВІРаўскі) (БДГ 2010, № 22 (345)), ВІП-госць, ВІП-таксі, ВІП-трэйдэр (РЛ), ВІП-персона, ВІП-кліент, ВІП-зала (БГ 2006, № 14 (533)), ВІП-зала, ВІП-аўтамабіль, ВІП-зона (тэксты інфармацыйных дошак) і інш. Заўважым, што вытворныя ад *PR* і *VIP* у беларускай спецыяльнай мове з’яўляюцца ў вялікім аб’ёме, іх цяжка кантраляваць, тым больш апісаць і сістэматызаваць. І яшчэ *IT* (англ. *information technology*): ІТ-індустрыя, ІТ-галіна, ІТ-кампанія, ІТ-спецыяліст, ІТ-суполка, ІТ-спецыяльнасці (ІТ, 16); Мінфін (*Міністэрства фінансаў*) – мінфінавец, мінфінаўскі (БДГ 2011, № 2 (377)); ММ-Банк (*Банк Мінск-Масква*) – эмэмавец, эмэмаўскі (БДГ 2011, № 13 (388)); В’ЭЗ (*Вольная эканамічная зона*) – вэзавец, вэзаўскі (БДГ 2012, № 9 (436)); замежвалютны (*замежная валюта*) (БГ 2011, № 36 (810)); камбанкаўскі (*камерцыйны банк*) (БГ 2009, № 51 (723)); GSP (англ. *Global Position System*): GSP-навігатар, DVD (англ. *Digital Video Disc*): DVD калекцыя;

⁸ Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы, пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко, Мінск 2005.

⁹ S. Szaduko, *Беларуска-польскі слоўнік абрэвіатур і графічных скарачэнняў*, Warszawa 2012 (рукапіс).

videoНЭТ (адзінкі тэкстаў на рэкламных стыкерах); SIM (англ. *Subscriber Identification Module*): SIMка, *SPAцэнтр* (тэксты рэкламных банераў) і пад.

Як відаць, нягледзячы на тое, што абрэвіатуры могуць быць утваральнай асновай, далёка не ўсе існуючыя мадэлі ўтварэння адабрэвіатурных назваў вывучаны. Акрамя таго, далучаныя ў працэс словаўтварэння абрэвіатуры-гібрыды, аформленыя графічна па-рознаму, часта нават не асвоеныя беларускай мовай: *PR-шчык* і *PRшчык*, *CD-вокладка*, *CDшны* і *Sdшны* (адзінкі тэстаў рэкламных плакатаў), *PR-акцыя*, *PR-бізнес*, *IT-спецыяліст*, *ІнтэрNET*, *byНЭТ* і *байнэт*, *PyНЭТ* і *рунэт*, *БайНЭТ*, *ір-тэлефонія*, *iq-фактар* (адзінкі тэкстаў бягучага радка) і пад. Такога роду працэсы ўяўляюць сабой акрэсленую разнавіднасць гібрыдаў, актуальную ў беларускай дзелавой мове перыядычнай прэсы і, у залежнасці ад запатрабавання, неалагізмы-гібрыды дэманструюць розныя тэмпы і ступень уваходжання ў мову.

Некаторыя адабрэвіатурныя вытворныя з'яўляюцца нейтральнымі па эмацыянальнай афарбоўцы, але хутка мяняюць сферу выкарыстання і набываюць эмацыянальна-экспрэсіўную афарбоўку (як правіла, адмоўную). Паколькі абрэвіатурная аснова, як элемент кніжнай мовы, не змяшчае ацэначнай семы, гэта адбываецца за кошт словаўтваральных сродкаў, напрыклад, *PR-шчык* не заўсёды будзе ствараць пазітыўны вобраз якога-небудзь адушаўлёнага ці неадушаўлёнага аб'екту, а ў акрэсленай моўнай сітуацыі *PR-шчык* стане злодзеям, дзейнасць якога будзе скіравана на пагаршэнне іміджу гэтай асобы ці прадмета.

Пад уплывам абрэвіацыі ў беларускай дзелавой мове, набліжаючыся да размоўнага стылю, назіраецца працэс утварэння скарачальных (усечаных слоў) тыпу нам (*намеснік*) (РБСС), пам (*памочнік*) (РБСС), заг (*загадчык*) (РБСС), профі (*прафесійны*, *прафесіянал*) (БПСС), актыў (*актыўныя члены*) (БПСС), аналіты (*аналітычныя цэнтры*) (БГ 2009, № 9 (682)), безнаяў (*безнаяўныя разлікі*) (БГ 2009, № 13 (684)), вал (*валавая прадукцыя*) (ЭГ 2012, № 19 (1538)) і г. д. Такіх неалагізмаў не шмат, але па марфатыпу і фанатыпу яны не адрозніваюцца ад звычайных слоў, хутка лексікалізуюцца і не выклікаюць цяжкасцей пры чытанні.

Найбольш актыўнай у астатнія дзесяцігоддзі ў беларускіх тэхналектрах з'яўляецца вялікая колькасць складанаскарачальных слоў з усечанымі кампанентамі тыпу: *агра-*, *адм-*, *еўра-*, *нарка-*, *мін-*, *кам-*, *Бел-*, *тур-*, *фота-*, *тэле-*, *мед-*, *мота-*, *геа-*, *біа-*, *метэа-*, *праф-*, *здраў-*, *дрэў-*, *авія-*, *аўта-*, *канц-*, *кварт-*, *абл-*, *гал-*, *гар-*, *дзярж-*, *жыл-*, *зап-*,

транс-, фарм-, буд- і пад. Некаторыя абрэвіятурныя кампаненты, аб-
 тармарфемы¹⁰, у якасці першай часткі асабліва рэгулярныя і часта вы-
 карыстоўваюцца, напрыклад: цэнтр- (*цэнтральны*): Цэнтраўтатранс
 (*Цэнтральны аўтратранспартны парк*), Цэнтрадрук (*Цэнтральны
 дзяржаўны друк*), Цэнтрсаюз (*Цэнтральны саюз па электронных
 дадзеных*) (Belnet); фін- (*фінансавы*): фіндырэктар (*фінансавы дырэк-
 тар*) (ДЗ), фінорган (*фінансавы орган*) (К), фінкантроль (*фінанса-
 вы кантроль*), фінадзел (*фінансавы адзел*), фінсаюз, фінкіраўніцтва,
 фінгаспадзел (РБСС); праф- (*прафесійны*): Прафбанк, прафінфарма-
 цыя, прафадукцыя (СМ), прафарыентацыя, прафсродак, прафнепры-
 годнасць, прафсуполка (ПП); еўра- (*еўрапейскі*): Еўрабанк (КП), еўра-
 бюджэт, еўравалюта, еўравэксаль (СМ), еўрагрошы, еўрадэпазіты,
 еўрадолары (СНС), еўраздзелкі, еўраінвестары (КР); замеж- (*замеж-
 ны*): замежфірма, замежвалюта (СНС); інфарм- (*інфармацыйны*): інфар-
 магенцтва, інфармбюро, інфармзабеспячэнне, інфарцэнтр (КФ); фрахт-
 (*фрахтавы*): фрахтаплата, фрахтперавозка, фрахттранспарт (СС),
 фрахтдзейнасць, фрахтдамова, фрахтгруз (MPSB) і інш.

Асобны погляд на групу гэтых скарачэнняў адстойвае беларуская
 даследчыца В.І. Уласевіч, залічваючы іх да пераходных абрэвіатур са
 звязаным першым кампанентам, якія складаюцца з пачатковай часткі
 слова і нескарочанага цэлага слова¹¹, з'яўляюцца найбольш блізкімі да
 складаных слоў у параўнанні з іншымі тыпамі абрэвіяцыі. Яна сцвяр-
 джае, што бывае цяжка правесці мяжу паміж падобнай абрэвіатурай
 і складаным словам. Сэнс такіх слоў вельмі празрысты, а таму ў тэксе
 яны ўжываюцца без дэшыфроўкі.

Заўважым яшчэ, што сярод частковаскарочаных слоў, якія зна-
 ходзяцца на другім месцы па распаўсюджанасці пасля ініцыяльных
 скарачэнняў у мове беларускіх тэхналектаў, назіраецца тэндэнцыя да
 звужэння сферы ўжывання поўных назваў пры наяўнасці абрэвіатур-
 ных, калі поўныя назвы ператвараюцца ў “этымалагічныя” ў адносінах
 да абрэвіатурных¹². Часта можна заўважыць, што функцыяніраванне
 абрэвіатуры абумоўлена ўжо пры стварэнні слова, калі поўная наз-
 ва можа і не існаваць на самой справе, а толькі прымаецца пад увагу
 або ўжываецца абмежавана (напрыклад, толькі ў афіцыйных паперах).

¹⁰ S. Szadyko, *Akronimy w rosyjskim języku specjalistycznym bankowości, finansów i giełd*, [y:] *Języki Specjalistyczne. Teksty specjalistyczne w kontekstach międzykulturowych i tłumaczeniach*, KJG, t. 6, Warszawa 2006, s. 29.

¹¹ В. І. Уласевіч, *op. cit.*, с. 29–30.

¹² Д. И. Алексеев, *Сокращенные слова в русском языке*, ДКН, Саратов 1979, с. 16.

Гэты працэс вельмі выразна прасочваецца на прыкладзе назваў разнастайных банкаў: Белаграпрамбанк (*Беларускі агра-прамысловы банк*), Беларусбанк (*Беларускі банк*), Белбизнесбанк (*Беларускі банк бізнесу*), Белзнешэканомбанк (*Беларускі знешнеэканамічны банк*), Белпрамбудбанк (*Беларускі прамыслова-будаўнічы банк*), Белмедбанк (*Беларускі банк медыцынскага развіцця*), ІНФАбанк (*Беларускі банк інфармацыі*), ЭЛІТБАНК (*Беларускі элітны банк*), Мінэнерга (*Міністэрства энергетыкі*) (ДПБ) і нават не заўважальна тое, што скарочаная адзінка не змяшчае ўсіх кампанентаў поўнай назвы: Нацбанк (*Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь*), Цэтрабанк (*Цэнтральны банк = Нацыянальны цэнтральны банк РБ*) і іншых акронімаў: Белавія (ДПБ), дэмузнаўленне (СНС), Еўрапарламент, Еўрасаюз (ДЕ), Інфармзабеспачэнне (ТР) і г. д. Падобныя абрэвіятурныя назвы з’яўляюцца самадастатковымі і, як нам здаецца, не патрабуюць расшыфроўкі.

Менш актыўна ў сучаснай беларускай спецмове выкарыстоўваюцца складовыя абрэвіятуры, якія ўтвараюцца з пачатковых частак слоў зыходнага словазлучэння. Яны маюць менш празрыстую ўнутраную форму, а таму звычайна патрабуюць расшыфроўкі, напрыклад, Белрад (*Беларускі інстытут радыяцыйнай бяспекі*): “Падпісваючы дамову ў асобе дырэктара незалежнага Беларускага інстытута радыяцыйнай бяспекі “Белрад” абавязуемся ў першыя тры месяцы пасля падпісання дамовы...” (НД); намзаг (*намеснік загадчыка*): “Беларусбанк праводзіць конкурс на пасаду намесніка загадчыка аддзела фінансавання і крэдытаў... Патрабаванні да займаемай пасады намзаг аддзела фінансавання: валоданне сістэмай “Бухгалтар”... (ПК); гандпрад (*гандлёвы прадстаўнік*): “У кампанію “Полгейт Сістэм” для працы з кліентамі сеткі патрабуецца гандлёвы прадстаўнік. Патрабаванні: вопыт працы ганпрадам не менш 5 гадоў. Праца складаецца з правядзення перамоў з кліентамі сеткі, падтрымка і развіццё дыстрыбуцыі, пашырэнне кліенцкай базы, зварот дэбітзапазычанасці. Умовы: малады калектыў, сацпакет, працаўладкаванне, матывацыя” (ГБ 2010, № 31 (655)), ці яшчэ, кампрад (*камерцыйны прадстаўнік*): “...кампрад ад ювелірнага завода хадайнічае аб павелічэнні долі прысутнасці прадпрыемства Гомельзолата на рынку Беларусі і дасягненне бізнесмэты за кошт: увядзення ў асартымент шэрагу прадуктаў, новых для беларускага рынку...” (ГБ 2012, № 48 (672)); Глабінформ (*Глабальнае інфармацыйнае аб’яднанне*): “Глабінформ паведамляе, што кампанія Microsoft прапанавала японскай кампаніі Yahoo здзелку на млрд дал. У выпадку, калі здзелка адбудзецца, яе сума будзе рэкорднай за ўсю гісторыю сусветнага рынку высокіх тэхналогій. Гэта аб’яднанне даз-

воліць кампаніям стаць безумоўным лідэрам на рынку мэнэджэраў і электроннай пошты. Аднак, рынак пошуку, застаецца за Google...” (ІТ, 32) і інш.

З’яўленне новых слоў мае вырашальнае значэнне ў развіцці і ўзбагачэнні лексікі. Аднак трэба заўважыць, што гэтыя працэсы застаюцца ў беларускай мове практычна неадаследаванымі. Як адзначае даследчык І.П. Казейка¹³, у рэспубліцы не існуе службы слова – сістэматычнай рэгістрацыі лексікалагічнага і лексікаграфічнага апісання новых слоў. Функцыяніраванне мовы на міжнароднай арэне абумоўлена выкананнем спецыяльных фактараў – выкарыстанне, хаця б на працягу нейкага часу, новых іншамоўных лексем, а для спецыяльных моў – гэта асноўнае патрабаванне. На далейшых этапах эвалюцыі слова, пазбаўляючыся непатрэбных элементаў, максімальна адаптуецца ў мове (фанетыка, марфалогія і семантыка) і уключаецца ў сістэмныя адносіны, становіцца базай для ўтварэння новых слоў і садзейнічае набыццю новага статусу беларускай мовы на сусветнай арэне.

І яшчэ трэба дадаць, што вельмі востра адчуваецца неабходнасць у выданні слоўнікаў-даведнікаў новых слоў – абрэвіятур і іх значэнняў па матэрыялах прэсы і дакументах акрэсленага перыяду. Такая патрэба выразна адчуваецца таму, што імклівае назіранне лексікі ў час хуткага развіцця навукі і тэхнікі, дынамічнага росту палітычнага грамадства, эканамічнага і культурнага жыцця не можа своечасова адлюстроўвацца ў тлумачальных слоўніках агульнага тыпу. Напрыклад, лексіка дзелавых лістоў, дамоў, прэс-рэлізаў, рознага роду інфармацыі, справаздач, пратаколаў, бізнес-планаў, праграм, сістэм перапрацовак, захавання, атрымання, адсылання дакументаў, кантрактаў, грантаў, лістоў-прэтэнзій і рэкламацый, актаў і даведак, дакладных і тлумачальных запісак, інструкцый і палажэнняў, правілаў і тэхнічных ўмоў, камерцыйных прапаноў, метадык па дасканаленні, прадуктаў бізнесу, сертыфікатаў, ліцэнзій, аб’яў, тэндэраў, фінансавых мадэляў, дэкларацый, кодэксаў, законаў, пастаноў, рашэнняў унутрыкарпаратыўнага выкарыстання і г. д. у галінах эканомікі, кіравання прадпрыемствам, гандлю, маркетынгу, прадпрыемальніцтва, аб’яднаных дзелавымі адносінамі ў сферы бізнесу, называе рэаліі і, бясспрэчна, апыраджае словатворчасць. Кожны дзелавы чалавек вельмі часта адчувае патрэбу выкарыстаць новы тэрмін, аднак без слоўнікаў у такой сітуацыі абысціся немагчыма. У такой сітуацыі гаворачы ці пі-

¹³ И. П. Козейко, *op. cit.*, с. 15 [мікраформа].

шучы вымушаны звяртацца спачатку да новых слоўнікаў іншамоўных слоў, якія выдадзены на рускай мове беларускімі аўтарамі: “Краткий словарь современных понятий и терминов”¹⁴ і “Словарь новых и наиболее употребительных иностранных слов”¹⁵ і інш. і толькі потым шукаць адпаведную форму, якую прапануе “Слоўнік новых слоў беларускай мовы”¹⁶ ці “Англа-руська-беларускі слоўнік скарачэнняў”¹⁷, якія, на жаль, яшчэ з’яўляюцца адзінкамі бібліятэчных фондаў і недаступныя на беларускім рынку кнігагандлю.

КРЫНІЦЫ АБРЭВІЯТУР

- БГ – *Белгазета* 2005, № 41 (505), с. 2; № 48 (516), с. 3; 2006, № 14 (533), с. 4; № 33 (552), с. 4; 2009, № 9 (682), с. 2); № 13 (686), с. 3; 2010, № 11(734), с. 3, 4; 2011, № 36 (709), с. 2); № 51 (724), с. 2; 2012, № 36 (861), с. 2, 3.
- БДГ – *Беларуская дзелавая газета* 2010, № 22 (345), с. 4; 2011, № 2 (377), с. 2; № 13 (386), с. 3; 2012, № 9 (436), с. 4; № 38 (465), с. 3 /www.bdg.by/
- БПСС – S. Szadyko, *Беларуска-польскі слоўнік абрэвіятур і графічных скарачэнняў*, Warszawa 2012.
- ГБ – *Галоўны бухгалтар* 2010, № 31 (655), с. 96; 2012, № 48 (672), с. 90.
- Д – *Часопіс Дырэктар*, жнівень 2004, Мінск 2004, с. 9, 11–12.
- ДЕ – *Дагавор Ніцы, які змяняе Дагавор аб Еўрапейскім Саюзе, Дагаворы, якія ўстанаўліваюць Еўрапейскія Супольнасці, а таксама некаторыя адпаведныя акты. Частка Фінансавая справаздачнасць*, Падпісаны 26 лютага 2001 г., Пераклад: Еўрап. Саюз, Цэнтр еўрап. дакументацыі і інфарм. БДУ, Мінск 2002.
- ДЗ – *Дамова залогу інвестыцыйных паёў* № 47/2011 Інфабанк /bkspremier.by/.
- ДПБ – *Даведнік прадпрыемстваў Беларусі*, укл. Ю.Кіслоў, Мінск 2006.
- ЗП – *Заява аб прадстаўленні інфармацыі з АДР для юрыдычных ліц* № 231/2011 ад 24.11.2011 г.

¹⁴ *Краткий словарь современных понятий и терминов*, под ред. Н.Т. Бунимович, Г.Г. Жаркова, Т.М. Корнилова, сост и общ. ред В.А. Макаренко, Москва 1993.

¹⁵ *Словарь новых и наиболее употребительных иностранных слов*, Бел. агентство научн.-техн. и деловой информ., Гомел. гос.ун-т, сост. В.И. Коваль, ред. П.М. Чайкун, Гомель 1994.

¹⁶ В. І. Уласевіч, *Слоўнік новых слоў беларускай мовы*, Мінск 2009.

¹⁷ А. С. Кабайла, *Англа-руська-беларускі слоўнік асноўных скарачэнняў у галіне інфарматыкі*, Мінск 2009.

- ІАБ – *Інфармацыйна-аналітычны бюлетэнь. Конкурсны гандаль ў Беларусі і за мяжой*, № 28, Мінск 2011, с. 16; № 31, Мінск 2011, с. 23.
- ІТ – *Часопіс ІТ Бел* № 11 (42) ад лістапада 2012.
- К – *Канвенцыя ад 6.03.2007 г. Канвенцыя аб транснацыянальных карпарацыях* /levonevski.net/
- КП – *Камерцыйная прапанова Аб паслугах юрыдычным і фізічным асобам СКБ-банка № 145/54* ад 12.12.2012 г.
- КР – *Канцэпцыя развіцця Маладзёжнага інфармацыйна-маркетынгавага цэнтру ў Беларусі*, НП РУП “Тэхнарапк БНТУ” /metolit.by/
- КФ – *Кіраванне фінансавымі патокамі. Праграма ФінІнспектар* /merchntconsulting.by/.
- МнД – *Мінск на далонях. Бясплатная штотыднёвая газета № 2 (745)*, Мінск 2013, с. 4; № 6 (749), Мінск 2013, с. 2; № 10 (754), Мінск 2013, с. 3.
- НГ – *Народная газета* 2009, № 29 (4944), с. 3; 2012, № 179 (6088), с. 4–5; № 190 (6099), с. 3.
- НД – *Нарматывыны дакумент на прадукцыю прэпарата Вітапект*, рэгістрацыйны № 01-0382, ад 1.03.2000 г.
- ПК – *Часопіс Праблемы кіравання*, № 1, 2013 г., с. 48 /belarusbank.by/
- ПП – *Праект асноўных палажэнняў Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 2011–2015 гады*, Мінгарвыканкам, Мінск 2010.
- РБГ – *Рэспубліканская будаўнічая газета № 34 (535)* ад 13.09.2013, Мінск 2013, с. 39.
- РБСС – *Руска-беларускі слоўнік скарачэнняў*, склад М.В. Бірыла, Мінск 1996, т. 1–2.
- РЛ – *Рэгістрацыйны ліст фірмы-эксперта на фінансавым рынку кампаніі TeleTrade № 29/3012* ад 1.06.2012 г.
- СА – *Сертыфікат адпаведнасці сістэмы менеджмента якасці ІСО 9001:2008*, ад 29 сакавіка 2008 г.
- СДА – *Англа-беларускі слоўнік-даведнік акронімаў, назваў міжнародных арганізацый і ўстаноў*, склад В.М. Крывашэін, Т.Л. Вашкевіч, Мінск 2002.
- СМ – А.Е. Дубовік, *Англо-руско-белорусский словарь менеджера*, Мінск 1996.
- СНС – В.І. Уласевіч, *Слоўнік новых слоў беларускай мовы*, Мінск 2009.
- СС – *Статыстычная справаздача ЕАСТ (Еўрапейская асацыяцыя свабоднага гандлю) за 2010 г.* /www.prime-tass.by/print.asp?id=86740/.
- ТР – *Тэхнічны рэгламент Мытнага саюза, РУП Цэнтр стандартазацыі, метралогіі і сертыфікацыі № ТР ТС 015/2011* ад 1.07.2013 г.
- ТСБЛМ – *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*, пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко, Мінск 2005.
- ЭА – Рэспубліка Беларусь. Эканамічны агляд. Прыорбанк, Мінск 2011, с. 17, 28.
- ЭГ – *Эканамічная газета* 2012, № 19 (1538), с. 8.

- Belnet – *Belinter.net. Навіны беларускага і сусветнага інтэрнэту*, № 2, Мінск 2008.
- MPSB – Т. Jasińska-Socha, N. Panasiuk, *Mały praktyczny słownik biznesmena białorusko-polski i polsko-białoruski*, Warszawa 1995.

ЛІТАРАТУРА

- Д. И. Алексеев, *Сокращенные слова в русском языке*, ДКН, Саратов 1979, с. 16.
- В. Вячорка, *Разьвітаніне з камбедамі*, [у] В. Вячорка. *Па-беларуску зь Вінцуком Вячоркам*, Радыё Свабодная Эўропа/Радыё Свабода 2016, с. 10–16.
- А. С. Кабайла, *Англа-руско-беларускі слоўнік асноўных скарачэнняў у галіне інфарматыкі*, Мінск 2009.
- И. П. Козейко, *Словообразовательные неологизмы в современном белорусском языке (на материале 60–80-х годов XX века)*, ДКН, Минск 1989, с. 9, 15 [мікраформа].
- Краткий словарь современных понятий и терминов*, под ред. Н.Т. Бунимович, Г.Г. Жаркова, Т.М. Корнилова, сост и общ. ред В.А. Макаренко, Москва 1993.
- А. А. Лукашанец, *Абрэвіатуры*, [у:] *Беларуская мова. Эцыклапедыя*, пад рэд. А.Я. Міхневіча, Мінск 1994, с. 9–10.
- Р. И. Могилевский, *Очерки аббревиатур славянских языков*, АДД, Московский государственный университет, Москва 1988, с. 17.
- Словарь новых и наиболее употребительных иностранных слов*, Бел. агентство научн.-техн. и деловой информ., Гомел. гос.ун-т, сост. В.И. Коваль, ред. П.М. Чайкун, Гомель 1994.
- Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*, пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко, Мінск 2005.
- В. І. Уласевіч, *Лексічныя працэсы ў беларускай мове 90-х гадоў XX ст.*, АКД, Мінск 2002, с. 4, 29–30.
- В. І. Уласевіч, *Слоўнік новых слоў беларускай мовы*, Мінск 2009.
- С. Шадыко, *Сфера употребления аббревиатур в современных специальных языках*, [у:] *W kręgu teorii i praktyki lingwistycznej. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Jerzemu Lukszynowi z okazji 70. rocznicy urodzin*, pod red. naukową S. Gruczy, KJS, Warszawa 2007, с. 312.
- S. Szadyko, *Akronimy w rosyjskim języku specjalistycznym bankowości, finansów i giełd*, [у:] *Języki Specjalistyczne. Teksty specjalistyczne w kontekstach międzykulturowych i tłumaczeniach*, KJG, t. 6, Warszawa 2006, s. 29.
- S. Szadyko, *Беларуска-польскі слоўнік абрэвіатур і графічных скарачэнняў*, Warszawa 2012 [рукапіс].

S T R E S Z C Z E N I E

ANALIZA NEOLOGIZMÓW DERYWACYJNYCH WE WSPÓŁCZESNYM JĘZYKU
BIAŁORUSKIM I JEGO TECHNOLEKTACH

W artykule autorka omawia aktualizację i zmianę słownictwa we współczesnym języku białoruskim, kierując szczególną uwagę na ostatnie dziesięciolecie XX i pierwszą dekadę XXI wieku, które charakteryzują się znaczną ilością zapożyczeń z języków zachodnich. Analiza pokazała, że skrótowce, mimo że niezbadane i niesystematyzowane, nazywają nowe zjawiska rzeczywistości i aktywnie funkcjonują w białoruskich technolektach.

Słowa kluczowe: białoruski język specjalistyczny, technolekty, neologizmy słowotwórcze, skrótowce, akronimy, akronimizacja, procesy derywacyjne, typologia słowotwórcza, typy skrótowców, zapożyczenia, komunikacja biznesowa.

S U M M A R Y

THE ANALYSIS OF DERIVATIONAL NEOLOGISMS IN MODERN BELARUSIAN
AND ITS TECHNICAL TERMINOLOGY

In the article the author discusses updating and changes in modern Belarusian vocabulary paying special attention to the period of the last decade of the 20th century and the first decade of the 21st century, which is characterized by a significant amount of borrowings from Western languages. They nominate new phenomena of reality and function actively in Belarusian technical terminology. As the analysis shows they have not been examined and systematized yet.

Key words: Belarusian language specialist, technical language, formative neologisms, abbreviations, acronyms, acronimization, derivation processes, typology of formative types of acronyms, borrowings, business communication.